

Hanebo = Jul

1961

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hanebo-Jul

1961

G. Doré.

Varde ljus!

Det segrande ljuset

Av Lars Lindqvist

TY DEN GUD, som sade "Ljus skall lysa fram i mörkret" han är den som har låtit ljus gå upp i våra hjärtan, för att kunskapen om Guds härlighet, som strålar fram i Kristi ansikte, skall kunna sprida sitt sken. (2. Korinterbrev. 4:6.)

Dessa ord sammanfattar hela budskapet om det segrande ljuset som i Jesus Kristus kommit in i vår värld.

Vi gå emot jul. Dagarna ha blivit så korta. Här uppe i Norden är det bara ljus nu några timmar mitt på dagen. Och vi människor, som längta efter ljuset, vi lyfta våra ögon uppåt och spana efter ljus. Men det vi se omkring oss är som tunga svarta moln på himmelen. Och vi fråga oss. Vart gå vi människor. Vad går vi till mötes denna jul. Krig eller fred. Skall de mörka molnen som hänger tunga över oss människor skingras.

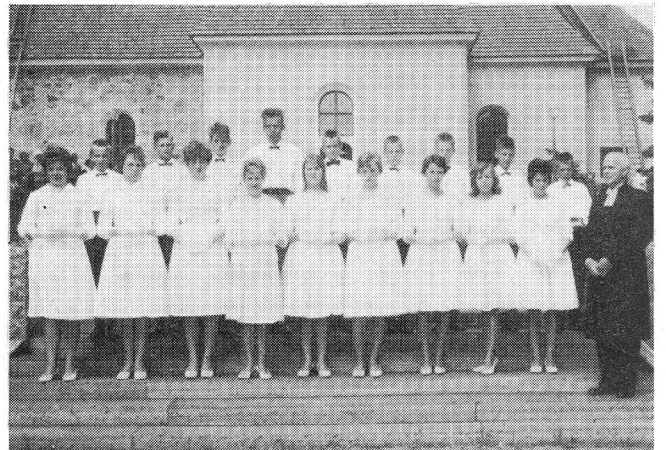
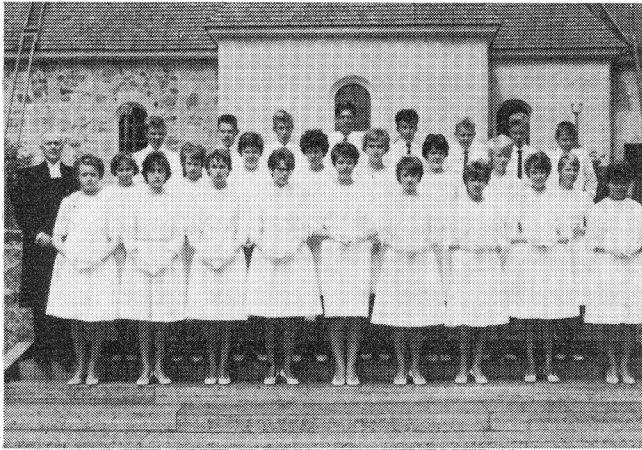
Och nu kommer tron oss till hjälp. På ett ställe genom att det dunkla och mörka som ligger som en mara över oss bryter

ljuset igenom. Ljuset från ovan. Det är det ljus som lyser i mörkret. Det sanna ljuset. Jesus Kristus, som om sig själv vittnade och sade: "Jag är världens ljus" och om dem som följde honom i tron bekräftade att de förvisso icke skulle behöva vandra i mörkret "utan skall hava livets ljus".

Och kunde det vara annat. Gud som vet om det mörker som finnes i världen skulle han kunna annat än att även i våra liv frambringa det ljus som vi behöva för att lysa oss vägen fram.

Ju mörkare det blir omkring människan, dess mer börjar man märka att varje människa inom sig bär på en hunger efter ljus, en längtan en begäran att kunna komma ut ur mörkret in i ljuset. Det var det jag om och om igen upplevde där ute i sjömanshamnarna, särskilt vid juletid — eller strax innan. Då den svenska kolonien mangrant slöt upp vid våra Luciafester, då sjömännen den tidiga julmorgonen lämnade båten för att med kaptenen i spetsen komma in i kyrksalen och bevista jul-

Konfirmander och konfirmandträffar år 1961

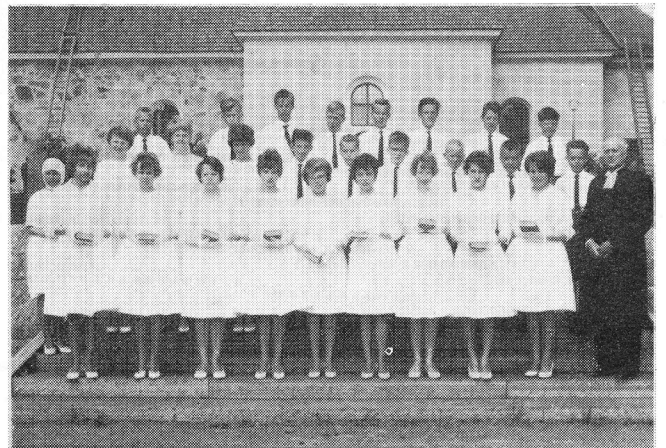

1961 års konfirmander.

ottan, när de deltog i våra stora julfester eller då flyktingarna från det stora flyktinglägret utanför Bremen kom upp till oss på lärummet där borden stodo dukade för deras räkning. Där det för dessa människor var något av en sensation att dricka äkta kaffe till omväxling från allt surrogat. Där många av dem sutto i sina sommarkläder därför att de hade fått fly hals över huvud från allt det de ägde där hemma. Och alla hade de det gemensamt. De gladdes åt ljusen, de längtade efter ljus. Men hur vackert det än är med levande ljus på bordet, så är det bara en symbol. Inte kan ljusen i den tända granen frälsa mig. De kunna högst framkalla sentimentala tankar och stämningar. Världens ljus Jesus Kristus är den ende som kan frälsa och så ha människorna många av dem mött detta enda ljus som kommit in i dem därför att människorna öppnade för ljuset. Men det har ej stannat därvid. Nej man har fört detta ljus vidare. Som vid ett fackeltåg har ljuset burits vidare i natten för att även andra som kommo i dess väg skulle uppleva mötet med ljuset.

De som upplevde mötet med det ljuset ville inte behålla det. De drevos vidare att ge det vidare till de andra som väntade i mörkret. Och de förmedlade det därför att de själva hade mottagit det. Så mycket som de själva tagit emot kunde de giva vidare.

Vi som få förmånen att fira julen 1961 tillsammans med de våra, ha vi tackat Gud för juletid med julefrid i vårt hem. Har vi tackat för att vi ej behöver fråga oss: "Hur har de det där hemma i kväll?" Oss förunnades det att få vara tillsammans under årets stora högtid, medan sjömännen genom sin tjänst och miljoner flyktingar genom krigets skoningslöshet tvingades leva skilda från hem och härd. Ha vi tackat Gud genom att i gärning förmedla något till dem av det vi själva av nåd undfingo av honom.

1961 års konfirmander.

1931 års konfirmander.

Bonde och nämndeman

— Jon-Svensson i Acktjärä —

av Erik Skoglund

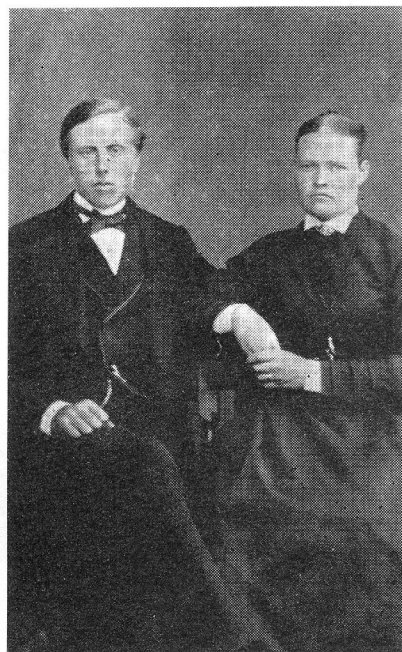
NÄMNDEMANSSSYSSLAN var i äldre tid ett oavlönat hederuppdrag, och valet av nämndeman skedde i allmänhet med god urskiljning och inte efter "sub och rote", som flera allmänna uppdrag den tiden kunde ske. Uppdraget medförde också i allmänhet ett betydande mått av aktning och förtroende, anseende och värdighet.

Acktjärä by var inte särskilt begåvad med personer i mera bemärkt ställning, delvis beroende på att byn låg ganska avsides från den centrala delen av socken, varför bönderna därifrån mera sällan deltog i socknens offentliga sammankomster och således inte gjorde sig bemärkta, men det saknades inte fördenskull förståndiga män i byn. En av dem var bonden på hemmanet sub 5, Jonas Svensson, allmänt kallad "Jon-Svensen-Utigårn". Han var i flera avseenden en något ovanlig bonde, och om honom kan man med visst fog begagna de klassiska orden: "Han var huvudet högre än allt folket" än de flesta i byn i varje fall. Hans val till nämndeman skedde inte efter "sub och rote", han var onekligen den mest passande i byn den tiden. Det hade inte på "mannaminne" tidigare funnits någon nämndeman i byn, så vitt jag vet, och efter honom heller ingen hittills.

Jon-Svensson var född 1847 och son till bonden Sven Jonsson och hans hustru, som vid mitten av 1800-talet köpte hemmanet. Fadern var från Hellbo och modern från Röste i Bollnäs. Jon-Svensson var en förnämlig representant för det äldre bondeståndet. Här kunde man med ett visst fog tala om "bondeadel". Redan det yttre utseendet vittnade om något storvulet och hela hans uppträdande i ord och åthävor skiljde honom från mängden. Han var enligt min mening som "klippt och skuren" till nämndeman, och jag skulle tro att han gjorde en god insats vid häradsrätten och var väl insatt i lagar och förordningar. Han tog sin uppgift som nämndeman med allvar och var också medveten om sin värdighet.

Då jag som yngling vistades i Utigården i egenskap av lilldräng har jag många intressanta minnen från det dagliga livet vid gården. Jon-Svenssons hustru mor Karin var från Herte, Bollnäs. Hon var en duktig kvinna med ett gladlynt och hurtigt sätt. Det var ett mycket gott förhållande mellan makarna och en fridfull och god atmosfär var rådande i hemmet. Jag räknar det som en mycket värdefull förmån att under denna viktiga brytningstid fått vara tillsammans med dessa människor och stå under deras ledning och inflytande.

Jon Svenssons nämndemanstid var samtidigt med min vistelse där och jag ännu i livligt minne när han en gång skulle deltaga

Jon Svensson
och hustrun
Karin.

i en middag hos dåvarande häradshövdingen Holm i Bollnäs. Han skulle åka efter häst, och jag fick i uppdrag att tvätta och borsta den förnämliga åktrillan och putsa upp bästa åkselen. Mor Karin hade det ansvarsfullt att ordna med kläderna och stärksakerna, men när allt var färdigt och nämndeman var påklädd, då vill jag lova att det var en prydlig och representativ "tolvman", som satte sig upp i åktrillan och fattade tömmar och piska för färden till Bollnäs. Efter hemkomsten berättade han i högstämda ordalag om den storslagna middagen och häradshövdingens tal till nämndemännen.

I byns offentliga liv var Jon-Svensson utan all tvekan den mest framstående, och hans ord vägde tungt i bysammanträdena, där han i allmänhet förde ordet och framställde förslag och yrkanden. Han var även självskriven auktionist vid missionsauktionerna på byskolan, och det var ett nöje att höra hans sprudlande men oförargliga humor och lustiga ordvändningar vid utbudet av sakerna, som alltid verkade en glad och otvungen stämning och fördelaktigt påverkade köplusten. Han deltog även någon tid i socknens kommunala liv och var bl. a. ledamot av skolrådet, och han var varmt intresserad för all skolundervisning och insåg dess stora betydelse för samhällslivet. Särskilt folkhögskolan och lantbruksskolan för landsbygdens ungdom.

Under min vistelse gick sonen Sven i folkhögskolan i Bollnäs, och då Jon-Svensson märkte att jag var intresserad av att följa med och ta del av undervisningen och läsa i Svens läroböcker när han kom hem, brukade han ofta tala med mig om dessa saker. Efter ett besök han gjorde vid lantbruksskolan i Runemo (länets lantbruksskola var förlagd där före Vansäter) talade han om hur eleverna där lära mycket både teoretiskt och praktiskt och så tillade han:

”När du får åldern inne så ska du söka inträde där och få lära dig mycket som du kan få god nytta av i livet”. De orden slog rot i ynglingens sinne. Det var för övrigt en av de få utvägar den tiden för en fattig pojke att få någon teoretisk skolning utöver folkskolan, för på lantbruksskolan fick man utföra praktiskt arbete för undervisningen. Många gånger har jag med

Utegården i Actjära.

tacksamhet erinrat mig det råd jag fick och sedan fullföljde. Det var strävsamma år men nyttiga och lärorika.

Jon-Svensson var även mycket intresserad av nykterhetsrörelsen och var med och bildade Templet 527 Norrskenet av NTO och deltog med liv och lust i dess verksamhet och där kom hans personliga egenskaper till god användning för skiftande uppdrag. Nykterhetsrörelsen gick på den tiden i religiös anda och det gillade han livligt. Han förde ingen kristlig bekännelse men högaktade kristen tro, som också påtagligt utgjorde grunden i hans livsåskådning. Det fick aldrig förekomma svordomar eller kortspel i hemmet, och jag hörde aldrig en svordom av honom eller någon oanständighet i ord eller åthävor. Ofta gick han och smågnolade på någon melodi och såg tankfull ut. Det var roligt att få vara tillsammans med honom i smedjan, då var han i sitt esse, rolig och uppsluppen, och berättade historier.

Han var också en duktig jordbrukare, och ifråga om ordning och organisation var han den förnämsta i byn. Något tyngre arbete hade han svårt för att utföra på grund av någon hjärtsvagheter. Det var de som trodde, att han av bekvämlighet undvek tyngre arbete, och det var han medveten om, varför han skämtsamt brukade säga: ”Nog föder ett bondhemman en ”lat-

Kungabesöket

av Nils Carlsson

NÄR JAG gick i skolan i Sandersberg för skolläraren Nordenmark, kom konung Oscar II på besök till Kilafors bruk. Det var naturligtvis en stor händelse för alla i Hanebo och inte minst för oss skolbarn.

Under besöket var konungen gäst hos patron Rettig på Kilafors bruk, och honom kände vi skolbarn väl till. Han kom ibland med sin familj till skolan, och då skulle vi alltid sjunga för honom, ty patron tyckte mycket om sång och vår lärare var en god sångare. Nu ville patron Rettig att vi skulle öva på Kungssången så att vi kunde sjunga den. Ty, sade han:

— Jag får konungen som gäst och då skall ni sjunga för honom.

hund” bara han kan leda och kommendera”. Den konsten kunde Jon-Svensson som få. Deltog han inte alltid i det tyngre arbetet, så var han därför inte överksam. Han var mycket skicklig i slöjd och smide och utförde själv allt som förekom i den vägen vid gården. Under sommaren sysselsatte han sig med skötseln av den vackra och välvårdade trädgården, som utan tvekan var den förnämsta i byn. Där fanns gott om ädla fruktträd och bärbuskar, prydnadsbuskar och blommor samt ett gott utrymme för odling av köksväxter av alla slag. Där trivdes Jon-Svensson och åstadkom goda resultat av sitt arbete. God ordning skulle det vara i allt och alla redskap och verktyg hade sin givna plats och skulle ovillkorligen ställas tillbaka efter att han använts. Hittade han något redskap ute tog han inte upp det själv, men vederbörande, som lämnat det, fick en allvarlig tillsägelse att omedelbart gå och ställa det på sin plats. Detta förfaringsätt verkade uppfostrande till ordning.

Med vad jag här berättat vill jag visst inte påstå att Jon-Svensson var en felfri människa, han hade som alla andra sina fel och förtjänster, men med dessa var han dock en personlighet, som i flera avseende skiljde sig från mängden och var ett föredöme. Jon-Svensson flyttade till sonen Sven i Uppland sedan mor Karin gått bort 1904. Själv avled han där 1909, endast 62 år gammal, och efter vad jag hörde av hjärtsvagheter. Det var således en tvingande nödvändighet för honom att undvika alltför tungt arbete under många år.

Mycket mer vore att säga om Jon-Svensson och livet i Utigårn, men utrymmet tillåter inte mer denna gång. Det är med en känsla av djup tacksamhet och vördnad jag dröjt vid minnet av dem, som i livet betydde så mycket för mig personligen.

I skolan var vi två klasser, som gick varannan dag och vi var ett trettiotal barn i varje klass. Men nu fick vi samöva till den stora dagen, när konungen skulle komma.

Vi fick order av Rettig att komma ner till bruket vid ett visst klockslag, och när vi kom dit, var det så mycket folk där, som stod mot stallet och ladugården, som då var på vänster sida räknat från järnvägen, när man kom från Kilafors. Men Rettig kom och sade att de skulle gå undan för här skulle barnen stå och sjunga.

Det var en äreport rest vid grindarna till herrgården. Den var av löv och blommor. Vid järnvägsgrindarna var det en plattform med trappor, och på den låg det en röd matta, som var så lång att den nådde en bit efter vägen. På andra sidan av vägen satt kusken Sundqvist på kuskbocken på en ny vagn, som Rettig köpt till denna dag. Den var förspänd med två vackra hästar, och det var meningen att konungen skulle åka i den.

När tåget kom, gick Rettig med fru upp på plattformen och tåget stannade. Ut ur konungens vagn kom konungen och drottningen och det blev hjärtliga hälsningar. Så gingo de ner från plattformen och Rettig gjorde ett tecken att vi skulle sjunga, och det gjorde vi. Då sade Rettig och pekade på vagnen:

- Här skall Hans Majestät åka.
  - Vi går, sade konungen och tog patronessans arm.
- Hon sade då till oss:
- Nu får vi vår kung, barn.

Rettig tog då drottningens arm och så gingo de till herrgården.

Framför herrgården stod musiken från Mohed och spelade. De hade åkt med båt från Bergvik.

Till middagen var inbjudna prosten Söderberg, Silverstolpe, länsman Blombergsson, inspektör Berggren, inspektör Hellman, kommunalordförande O. Olsson i Lilltjära, vår lärare Nordenmark och högsta befälet från Mohed.

Vi skolbarn blevo nu utan ledare och vi sprungo som vi ville, och vi gingo till södra änden på herrgården. Vi fingo då se patron Rettig och konungen komma ut på södra balkongen. Så gingo de ut i parken och där stod trädgårdsmästare Andersson med tre ekar, som konungen bestämde var de skulle stå som ett minne av sitt besök. Dessa pyramidekar blevo stora, men två blevo nedhuggna, när gamla herrgården revs.

Så var det, när konung Oscar II var till Kilafors bruk, när jag var barn.

Hanebo kyrka.

Teckning av I. Forsberg.

Hanebo kyrka

av Ivar Forsberg

*I hundra år vår kyrka stått
på kullen vid Kyrkbyttjärn
Från mångt berg i Hanebo bygd
man ser dess högresta torn
Som ett smycke det står i fager bygd
med blänkande kors emot skyn
Här mången vandrat under dess valv
och satt sig till bikt och bön,
Här mångt barn med rosigt hy
har undfått det heliga dop
och konfirmander kull efter kull
vid altarringen böjt knä
Fästfolk här länkats samman till ett
under helig äktenskapsed
Och under mullen vid kyrkans fot
våra fäder vila i ro.
En efter en skall vi följa dem
och sedan i glömska försvinna,
Men på kullen vid Kyrkbyttjärn
står templet kvar genom åren.*

Mulbetesrätt

och påstått tjuvskytte i forna tider

av John V. Bjurkvist

De stora skogarna i Hanebo ägs numera till största delen av skogsbolagen. Tidigare har det varit annorlunda, och om man förflyttar sig tillbaks i tiden så långt som till före Kilafors bruks tillkomst och bakåt, d.v.s. till de första åren under 1700-talet och ännu tidigare, så var äganderätten till skogarna samfällid. De av bygdens befolkning, vilka ägde i mantal satt jord, hade då gemensamma rättigheter som, med undantag för de närmast bebyggelsen befintliga skogskiftena, dirigerades av de bestämmelser som gällde mulbetesrätt, rätt till nävertäkt, rätt till fångst av vedbrand och behovsvirke samt till jakt och fiske.

I dessa bestämmelser fanns olika begrepp, olika benämningar i de lagrum som var gällande. Där fanns den s. k. mulbetesrätten, vilken tillkom en var som inom socknen ägde jord, dvs. torpare och bönder. Dessa hade då rättighet att låta sina kreatur

beta var som helst på skogen. Betesrätten var odelad, och förhållandet med de övriga urgamla rättigheterna, som tillkom allmogen, var den samma. Enligt hävderna ägde de "att beta klöv vid klöv" oavsett vart kreaturen under sin betesgång förrade sig. För vattnen stipulerades samma bestämmelser, där fick man "fiska krok vid krok" och det var också likartade lagar som gällde för jakt och viltfångst överhuvudtaget.

När sedan skogarna började bli föremål för skiftning och köpare till skogsområden uppträdde uppstod andra begrepp. Detta var väl först under 1700-talet. Genom att förvärvet av skogarna då till en början endast avsåg träden, ja, i vissa fall endast stammar över en viss grovlek. Det var ju endast det gagnvirke som växte i skogarna som köparen var intresserad av. Överenskommelserna om rätt att avverka träd ex.vis över 12" gjordes till och med tidsbestämda — kanske för 50 eller 75 år. I sammanhanget kan nämnas att köpeskillingen många gånger utgjordes av ett par säckar salt, av några rullar tobak, av mjöl, krut lodbly eller andra förnödenheter till det värde som angavs i köpebrevet.

Ett begrepp som uppstod på grundval av dessa överenskommelser var "yxbörd". Med detta avsågs köparens rättighet till avverkning enligt kontraktet. Alltså äganderätten eller rättigheten till de träd som nådde det tumtal som stadgades vid köpet. Men någon rättighet att förfoga över marken där träden växte följde inte med köpet. Marken var bondens och tillsammans med honom ägde socknens alla innehavare av mulbetesrätt att låta sina kreatur vistas där, att själv jaga och fiska på denna mark.

Enligt minnesgoda gamla, som själva hört berättelserna i sin barndom, prövades dessa rättigheter vid flera lagtima ting i tingshuset i Kyrkbyn. En bonde från Kyrkbyn och en jaktkamrat till honom skall ex. vis en gång ha skjutit en älg på mark där enligt de relaterade bestämmelserna bolaget hade förvärvat skogen. Troligen hände väl detta många gånger under denna tid, då skogen var både tröja och skafferier för fattigman, men denna gång kom saken till bolagsherrarnas kännedom, varefter de två skyttarna åtalades. Som Kyrkby-bonden var ägare av i mantal satt jord och följaktligt också hade mulbetesrätt, och som rätten till viltfångst då ännu inte var delad utan reglerades av de gamla bestämmelserna, blev de båda frikända. Vid ungefär samma tidpunkt åtalades en annan person för olaga älgjakt någonstans vid gränsen mot Skog. Den jakten hade också skett

Mulbetesrätt och fåbodrätt var intimt sammanknippade och hade mycket stor vikt förr i tiden, när alla bönder "boförde" om somrarna. På bilden syns den sista och enda som ännu gör rätt för epitetet "fåbodjanta" i Hanebo. Det är fru Edit Andersson Granspång, som varje sommar drar iväg med sina kreatur till Nybodarna.

Foto: J. V. Bjurkvist.

En gammal färdeväg

av Erik Severin

Den 10 september avtäcktes invid Ljusnan i Segersta en minnessten till hundraårsminnet av den första järnvägen i våra trakter. Vid detta tillfälle höll Hanebo-Segerstasonen Erik Severin följande tal.

|| GÅR FÖR 100 år sedan utgick från denna plats första tåget på hästbanan från Västanå till Övre Edsänge. Denna i sitt slag rätt unika järnväg — 1,9 km lång — var en länk i den tidens trafikled mellan Söderhamn och Bollnäs. Första förbindelsen gick alltså den 9 september 1861 och invigningen förrättades av dåvarande landshövdingen Asker en vecka senare.

Första tåget var en stor händelse i denna socken. Båten Bergviken hade kommit med passagerare och gods. Just här skedde omlastningen till små vagnar. Drivkraften var överstelöjtnant Unges hästar och lokföraren var en av hans drängar. Unge bodde på Elftorp, som då var hemvist för en av Moheds militärer.

I dag drar vi kanske på munnen åt denna händelse. Vi som är på väg in i rymdåldern och som förlorat all respekt för avstånd, för snabbhet och bekvämlighet, tycker att denna bana bara var en liten lustighet, ett kuriosum.

Men trafikledens tillkomst var en stor tilldragelse i kommunikationens historia. Staden Söderhamn sammanbands med Bollnäs och därmed fick staden kontakt med sitt uppland.

Trafiken skulle komma att pågå till 1879, då stambanan nådde Bollnäs. Belastningen på hästbanan var delvis ganska stor. Vissa dygn passerade ända upp till 28 tåg.

Vad kom då trafikleden att betyda för Segersta?

År 1861 och långt senare fanns i denna socken säkerligen många människor, vars längsta resa hade gått till Moheds gamla exercisplats. För någon kanske det också blivit en tur över skogen till Rengsjö för att hämta en brud. I övrigt var socknen rätt isolerad från yttrevärlden. Söderhamn och Gävle — för att

Nybodarna.

Foto: P. Norberg.

inom område där bolaget hade avverkningsrätt, och jägaren trodde sig väl med samma grundval få ett frikännande. Men eftersom han var bonde inom Skogs socken och följaktligen inte ägde betesrätt i Hanebo, fällde rätten honom för den olaga jakten.

En annan process avgjordes också, där utslaget fälldes delvis på samma grunder. Denna gång gällde det inte jakt, utan det var en virkeshandlare som förvärvat timmerskog någonstans i trakten av Hammarsbodarna och vid framläpningen av stockarna — vilket skedde på barmark — ansågs ha förstört markvegetationen och därmed betet. Bonden, över vilkens skifte virkeshandlaren släpat timmer, väckte därför åtal mot honom för denna förstörelse. Enligt berättelsen skulle den åtalade ha frikänkts av den anledningen att bonden jämväl ägde träden som växte på hans skifte men icke marken på vilken de växte. . . Denna äganderätt (brukningsrätt) ägdes gemensamt av samtliga innehavare av mulbetesrätten.

Att det ännu längre tillbaks i tiden ibland hystes betänkligheter för bevarandet av dessa urgamla rättigheter i skogarna, framgår av den oro som den fasta befolkningen hyste när "skogsfinnarna" började sin kolonialisering inom socknen. Redan i slutet av 1500-talet tillskrev bönder Kronan, då man ansåg fäbod- och mulbetesrätten hotad av den finne, Bertil Persson, som slagit sig ner i Tönsen. Säkert var det främst finnarnas svedjebränning som troddes utgöra en fara för betet, men även finnarnas intrång i fiskevatten och jaktmarker sågs med oblida ögon. Dock visade det sig att sockenskogen var tillräckligt stor för att rymma både allmogens fäbodmarker och de inflyttande finnarnas med möda uppodlade torp.

Söderhamns station vid invigningen 1861, flaggsmäckad dagen till ära.

Efter oljemålning av A. Blombergsson.

inte säga Stockholm — var på den tiden mer avlägsna orter, än vad London och Paris eller New York och Tokio är i jetåldern.

Så kom då hästbanan, båtförbindelsen över Varpen och Bergviken samt lokomotivbanan mellan Söderhamn och Bergvik och öppnade möjligheter till resor och transporter.

Man märker hur socknen börjar få nytt liv. Mohed blev inte längre någon slutstation för människorna, utan deras färder kom att sträcka sig längre. Olika produkter transporterades till Söderhamn.

Genom hästbanans tillkomst skapades många arbetstillfällen. Det finns fortfarande personer i denna socken, vars far eller kanske farfar var anställd vid järnvägsbolaget. Omlastningarna både här och uppe i Edsänge krävde många och långa dagsverken.

En kontinental fläkt börjar plötsligt svepa fram över en tidigare isolerad och bortglömd bygd. En vacker dag kommer själva kungen, Oscar II, resande. Enligt berättelsen fick den dåvarande kommunalnämndsordföranden, som på den tiden bodde i Ovanheden, stora skälvan inför majestätet och lyckades inte prestera det underdåniga tal, som han så väl förberett. Ja, det har säkerligen funnits många kommunalordförande i det här landet, som både förr och senare kommit i ungefär samma bryderi, som vår gode vän.

Även många andra kända figurer passerade förbi här på sin resa mot väster.

Människorna levde 1861 under en hård naturhushållning, d. v. s. man hade lite kontanter och tvingades därför att tillverka allt själv, mat, kläder, skor etc. Genom järnvägens tillkomst öppnades möjligheter till arbetsinkomster och till avsättning av olika produkter. Det kom en tid, då pengar började cirkulera i större utsträckning än tidigare.

Utvecklingen har gått snabbt sedan 1861. De gångna 100 åren kännetecknas av enorma framsteg, framför allt på kommunikationernas område. I dag reser människorna med stor lätthet härs och tvärs över jordklotet, och vissa nöjer sig inte med detta, utan är beredda att ta språnget ut i rymden till andra planeter.

Under denna rastlösa utveckling glömmar vi lätt vad som varit, och det kanske är skönt många gånger. Men vi behöver trots detta fasta hållpunkter i tillvaron för att få perspektiv på den utveckling som sker.

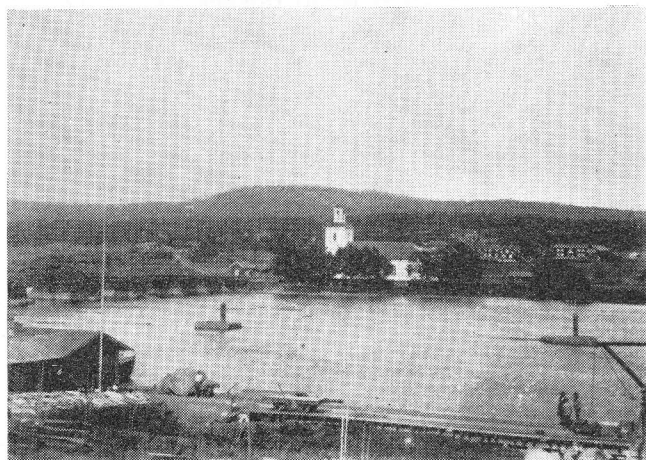
Sejersta Hembygdsförening har med den minnessten, som här skall avtäckas, i granitens form velat påminna dagens och morgondagens generationer om vad som här skedde för 100 år sedan. Stenen vill erinra oss om, att våra förfäder inte alla gånger hade det så bekvämt och sorgfritt, som vi synas ha, när vi rusar fram i ändamålsenliga kommunikationsmedel.

I några tidningsartiklar, som numera förligger i särtryck, har jag sökt ge en bild av vad som hände för jämt 100 år sedan.

Sedan dessa artiklar skrevs har man på Söderhamns Rådhus funnit det gamla järnvägsbolagets arkiv. Det har legat på vinden i mer än 75 år och ingen har vetat om det. Nu håller arkivet på att ordnas och bör kunna ge nytt värdefullt material för den som vill närmare studera en av vårt lands mera originella trafikleder.

Trots att denna artikel mera berör Sejersta, har det ändå ansetts lämpligt att införa den i Hanebo-Jul. Dels berörde den här omtalade fjärdleden också Hanebo i flera avseenden, och dels sprides Hanebo-Jul mycket i Sejersta. Det i artikeln omtalade särtrycket, finns att köpa hos Sejersta Hembygdsförening och bör förvärfvas av alla hembygdsintresserade.

(Red.)

Stationen mitt emot Sejersta kyrka.

I HANEBOSKOGAR

av L. E. Hedberg

” ”
AN EN GÅNG vill jag vända på minnenas blad och plocka fram några "bravader" från min ungdom.

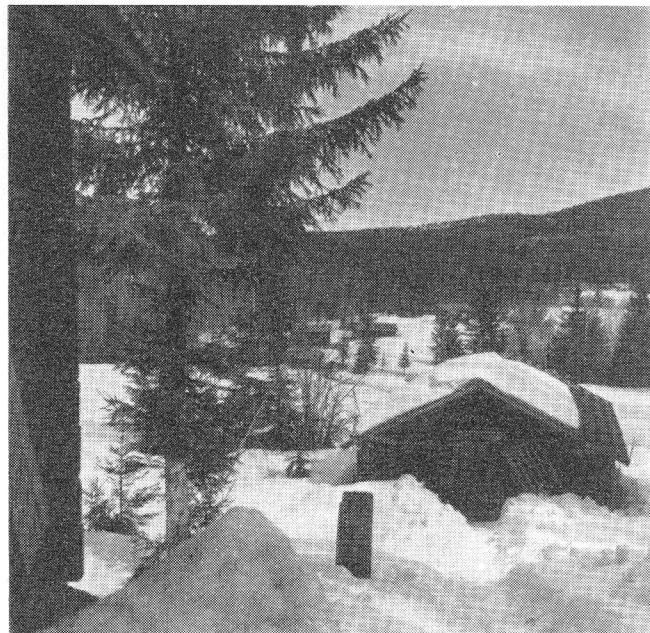
Då jag i tidiga ungdomsår som tioåring blev lovad av min mor att följa med till skogen, när hösten kom, blev jag glad. Och när hösten kom, fick jag följa med mor och några grann-
 tanten långt, långt bort till Björnbergen och plocka lingon. Ja, så långt att det där skjutits både björn och varg. Och för all del, vi fick inte vara så säkra, då vi kom dit! Jag minns hur mitt barnahjärta klappade av längtan tills den dagen kom.

Hösten och dagen kom. Vi gav oss i väg ett helt sällskap — på fyra-fem stycken. Glada i hågen med kuntar, som var gjorda av näver, och matsäck för en tre dagar. Det var inte närmaste vägen från Lotan genom Västansjö och upp till skogarna, dit vi skulle. Vi vandrade den gamla Stugubacksvägen med backar och sten i det oändliga. Vi kom så småningom till Gammalbodarna, där vi rastade och fick oss litet mat och vilade en stund. Men vandrigen fortsatte nästan fram till Nybodarna. Där fann vi en gammal kolarkoja, och där fick vi vårt tillfälliga hem. Vi kokade kaffe, som smakade gott, och sedan vi ätit mat, blev det kväller. Efter den långa vandrigen sov vi alla gott.

Så blev det morgon och vi tog våra kuntar och korgar och gav oss iväg till "Sunnsjöbrännorna", som vi kallade på den tiden. Hela dagen fick vi gå krokryggig, tills vi fick fulla bördor. Och med den tunga kanten på ryggen fick vi gå den långa vägen ner till Gammalbodarna, tömma våra bördor och gå tillbaka till kojan och vårt natthärberge.

Nästa morgon fick vi upp tidigt igen — och så samma man-
 över i tre dagar. Då kom en bonde med häst och trilla den sista dagen och hämtade det vinterförråd vi plockat. Så var det att "ränna" bären, att koka bärmos. Och det arbetet räckte i flera dagar. Men den lingonplockningen hade jag och de andra känning utav i flera dagar efter. Det värkte i både märke och ben.

Ja dessa Björnbergen har jag i mitt minne. Hur många gånger har jag inte vandrat den vägen. . . En gång minns jag, att min äldre bror och jag drog iväg en sommar för att meta laxöring. Vi skulle till en sjö som heter Djuptjärn. Den sjön ligger gömd mellan tvenne berg, så det är svårt att finna den, där den ligger i närheten av Nybodarna. Mycket fisk fick vi. Men som ordspråket säger: "mycket vill ha mer". Och om jag inte minns fel, övernattade vi i Barsbodarna, där vi letade mask. Så drog vi iväg till en tjärn, som vi kallade Håltjärn. Den var så gott som igenväxt med gungande flyt-tuvor. Vi kände att vi hade lös grund under våra fötter. Vi drog några laxöringar.

Lötbodarna.

Foto: P. Norberg.

Så fick min bror se en älgfamilj, som närmade sig oss. Då ropade min bror:

— Skynda dig, Erik, ser du inte tjuren som kommer!

Min bror, som hade längre ben än jag, kom undan förskräckelsen, men inte jag. Jag var rask i tankegången. Klättrade upp i en tall. Tjuren stod där länge och sparkade så att mullen yrde omkring honom. Jag kände flera gånger hur tallen vajade, och jag tänkte att detta blir nog min sista stund.

Men vad hände? Älgkon med sin lilla kalv sprang till skogs och försvann. Och snart lämnade han mig och lufsade efter. Lilla Erik var fri och sprang glad efter min bror till Bostället, där de undrade hur det gick med mig! Allt gick väl! Min bror och jag gick glada hem efter det stora äventyret — för att aldrig mera meta laxöring där uppe. . .

Men jag var dit upp många gånger sedan i andra ärenden. Jag hade gått till fots eller efter häst på dessa stigar. Jag har varit där som timmerhuggare, som tjärbrännare och som kolare. Ja, jag har försökt alla yrken i skogen. Jag har varit i Stugubacken, Raman, Jansbo, Katrineberg och Gruvberget. . . Och kanhända, om jag får leva och världen består, kan jag en annan gång berätta om minnen därifrån.

MÅRTENS DAGBOK

av Carin Norlander

KANSKE ÄR DET litet svårt för oss, sena tiders barn, att sätta oss in i hur det var att leva för tvåhundra år sedan. Mycket av det vi finner outhärligt skulle då varit otroligt, exempelvis daglig tidning, elektriskt ljus, telefon etc. Inte ens tillgång till skrivpapper skulle vi haft. Vilde jag lära mig skriva, måste griffeltavlan fram, och till att lära läsa dög katekesen, bibeln och psalmboken bra. När jag så kom över det värsta svårigheterna, tändes lusten att briljera. Jag skaffar ett ark pergamentspapper klipper det i några mindre bitar, syr i-hop dem med en grå linnetråd och se där har jag en liten anteckningsbok. Jag började med att för övnings skull med bläck rita krumelurer på insidan av pärmen och kan så småningom göra anteckningar om viktiga händelser, som ej får glömmas.

Vi gör några reflexioner och utdrag ur en gammal anteckningsbok där bondesonen Mårten Ersson i Byn, Segersta, gjort sina anteckningar under åren 1766—1790. Texten är skriven på gammalsvenska, delvis utplånad, och svår att tyda.

Se Mårten är ung och har ambitioner. Han har två äldre bröder och skall inte ta emot gården. Det har broder Abraham gjort. I granngården friar Lars. Mårten är fri och får göra vad han vill och så lär han sig till klockare. Dessemellan hjälper han sina bröder och får lön för mödan i form av kontanter och in natura. — — — — Tänk att ha en egen bok att skriva i:

"1766 d. 16 augusti lade vi in Rågn. Mottagit en tunna äpplen — 20 dal. silfvermynt en fjälind" (av någonting som ej kan tydas) Så blev det inte mer den gången. En pojkvasker har väl inte så mycket att sätta på pränt. År 1768 gifter sig broder Lars och Mårten stannar hos honom några år som dräng.

"1770 en mäskiot (?) valmars grå Råk. 1771 En blå som jag lät präs. Ett par ljusblå strumpor 6 daler, Dito par Byxor 36 daler, Dito Kar stöfvlskaft, Dito Kar ofvanläder till skor, ett par blåa strumpor Lästingen (?) ett gärvsin för två daler 2:ne svarta sämsksin 10 daler — När jag var till Långvin med kyrkohärberes säden sålde jag får för 12 daler som jag fek behåla."

Så mycket kläder han får, och så fina kläder. — Han berättar ingenting om själva resan till Långvind, endast hur mycket man ersatte honom för resan.

"1772 en vit valmans tröja, 1773 en grå valmans råk, 1774 En blå räck, som jag lät präs, Då fek jag snösåkar till den vita tröjan för 1772, vantar hafver jag fått fyra par eller för fyra åhr. Mårten Ersson" — Han kvitterar ofta med sin namnteckning vad han erhållit, och man ser av hans anteckningar att han inte alltid får ut sin natura lön i rätt tid.

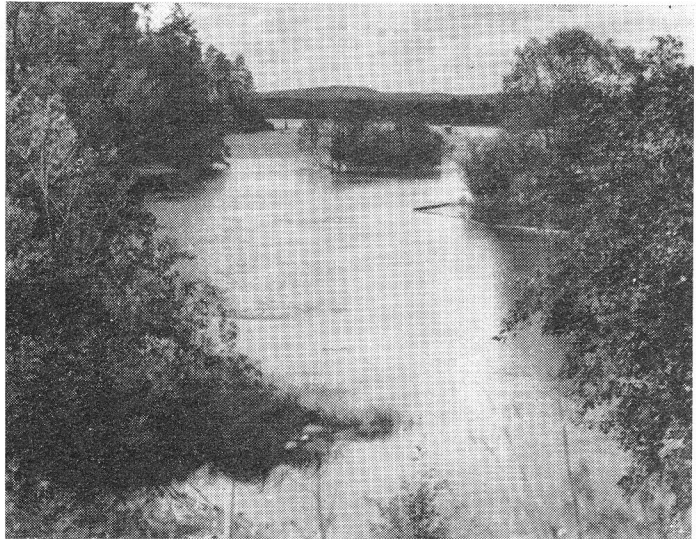
Platsen för Landstationen i vår tid.

"D. 8 april år 1777 hade jag ett kalvskin till garvar Norström i Söderhamn han skulle garva åt Mårten Ersson, d. 29 Maj var jag tillsagd om domkapitlets resolution angående stämningen af Länsman Igberg och Pär Bängson i Inantiära. D. 30 september 1777 lånte Abraham Ersson 12 daler. Abraham Ersson har gäve Länsman en plåt för svarlösa till domcapittlet dito 3 dal. för stämningen åt Igberg för tiledroopar 2 daler på de 12. dalerna så räknar jag af 6 daler till Länsman dito 3 daler för stämningen. Dito drågerna 2 daler, återstår en daler på de 12 dalerna. Kläde till Byxor en aln 18 daler dito knappar ett dusin 3 daler. En oterskinsmösa 15 daler til den svarta räckan då feck jag 4 plåtar Suma 19 plåt og 16 öre ./."

Som vi ser har Mårten råkat i tråkigheter, fått en stämning på halsen, — ja det är en sorglig historia. Det förhåller sig nämligen så här: Klockar Segerlund är gammal och skröplig. Likaså hans hustru. Den enda de ha att stö sig på är fosterdottern. Sockengubbarna inser att Segerlund måste ersättas med en yngre kraft. Den platsen söker Mårten Ersson. Han får anställningen, men kan man inte ordna för den gamle klockaren, hamnar denne och hans hustru på sockengång, och det är inte så roligt precis, utan sätter man som förbehåll för tjänstens erhållande, att Mårten gifter sig med fosterdottern och drar försorg om familjen. Flickan tycker Mårten om, men underhålla tre personer tycker han är drygt, så han drar sig nu helst ur alltsammans. Emellertid övertalar man honom, och trolovning

sker inför prästen. Än en gång försöker han slippa undan, men nu blir prästen förtördnad och för saken inför domkapitlet. Åter en gång krånglar han till det för sig och får böta för utebliven inställelse. Men hör — Domkapitlet fann äktenskapshandeln "osmaklig" och upphävde trolovningen.

"Åhr 1777 uti october månad då lånte jag af Olof Larsson 18 daler ./, 1778 d. 23 april betala jag till Olof 9 daler. Märten Ersson D. 21 juni betala jag Olof de andra 9 dalerna Jag hafver fått sex par sämssins byxor 1777 en vit valmanströja dito ett par valmansbyxor. Samma åhr och ett par snösåkar Detta samma åhr kiöfte Abraham Ersson ett Par Bäcksjinsbyxor i Söderhamn som kåstade 5 plåtar dito knappar för tre daler kmt. Åhr 1777 Då kjöfte soldaten Stål en figol af mig som kåstade 18 daler, 9 dal. så feck jag och de andra 9 dalerna stå ännu tillbaka Åhr 1779 Då var Stål när Abraham Ersson och gälte honom slå, då låfva Abraham at betala mig vilket ännu är obetalt Åhr 178 D. 22 april eller fjärdedag påsk fick jag 9 plåtar eller 54 daler kmt som jag skicka till Söderhamn med Olof Larsson då han skjöfte tröjklädet D. 4. juni 1778 feck jag 12 daler utaf A. E. S. som jag gaf till herr Justiaeren På de päningar som jag lånte af Lars Ersson så hafver Abraham Ersson betala honom de päningar som jag lånte af Lars Ersson så hafver Abraham Ersson betala honom 12 daler komt på mina vangnar d. 8 julij Märten Ersson Suma 13 plåtar heller 78 daler kmt Märten Ersson" (vi märker att daler kopparmynt börjar användas i stället för daler silvermynt) "Betalat Klang, han är skyldig mig en daler på kaggen dito för ett par skor 3 daler lite är betalt men han betala 11 styver. Märten Ersson Den 6 augustij 1779 så lånte Stål en hel Qvint och en half alt vilket han låfva att kiöpa upp i stället dito så lånte han noter som Pär Pärsson i Hårga (oläsligt) 1780 januari då så togh jag emott 48 daler kmt af Sven Pärsson i Landa för Byxorna

Ljusnan upp mot Edsänge.

På Ståhls skuld hafver Abraham Ersson räknat af på de samma pängarna 9 daler dito avräknat för bränvin 9 daler för jag gaf Stålt brudgäver avräknat 6 daler för 2:ne par skinbyxor avräknat 24 daler 1780 Mars d. 9. då så feck jag ett par gråa stickstrumpor som jag lät färga, dito ett lifstycke Återijgen hafver Abraham Ersson betala till Lars Ersson 24 daler. Åhr 1779 d 12. maj då feck jag ett par liusblå strumpor af Abraham, som kåstade 6 daller och 16 öre".

År 1778 gifte sig Märten med en flicka från Djupa subb 6. De konanter och kläder han sedan erhåller är troligen indestående lön. Tonen mellan Abraham och Märten är kärleksfull, den yngre är stolt över den äldre brodern. I de främmande förhållandena i Djupa, ser Märten hemåt med ett visst vemod. Allting var ju mycket lättare förr. Nu är det söcken för jännan. Desto större är glädjen när Abraham överraskar med ett par köpstrumpor till kyrkkläderna. — För Abraham är det likadant. Det blev tyst och tungsamnt när "sprakfålen Märten" flyttade hemmifrån. Inga tokiga upptåg längre och ingen sång, inga låtar på felan. — Lars är av en annan läggning, allvarligare och ambitiös. Han har fullt upp med arbete, bygger om hela gården. Och Märten har förekommit i offentliga sammanhang, som retat Lars — — — "Åhr 1780 d. 27 maj lånte Anna Svendsdotter åt sin mor 8 daler kmt som han skulle gifva till kyrka efter sin afledna man Danielsson, d. 4 juni betala Anna Svendsdotter. Åhr 1780 begynte vi så d. 27 maj och slutade d. 2 juni M. E. S. 1780 när jag var till Växna då sålde jag öfvermål för 7 daler och 26 ./., när jag kom hem lämna jag bränvin för 3 daler För A.E.S. betala en ullharfva åt Anna i Lilltjära, så är jag skyldig honom 5 daler. För brudgäfvor åt Sara Mårtensdotter är jag skyldig 2 daler som jag afräknar på målning af selar. D. 3 julij 1782 Lars Anderssons hustru Anna döder och d. 14. begrav. D. 6 maj 1790 begynte Märten Ersson uti Djupa att så årtter, d. 7 dito kornet!! — — — Här slutar anteckningarna.

Parti av hästbanan vid Landa.
(Kärleksstigen)

HÅRGADANSEN

och dansen hambo

av Victor Johnson

SÄGNEN OM Hårgadansen är en av de få folksågner, som är kända i hela vårt land. Detta beror kanske i första hand på att dansen hambo förknippats med sägnen om hårgadansen och på att den "Hårgalåt", som nu spelas sammanbundits med denna sägnen, vilken finns angiven på notbladen. Huruvida det finns något ursprungligt samband mellan dansen hambo, hårgadansen, hårgalåten och hårgasågnen är svårare att ge ett bestämt svar på. Börjar man forska i detta, kommer man allt längre och längre bort i tid och rum.

Våra svenska uppslagsböcker säger om dansen hambo, att den är en polska, hambopolska, en folkdans i 3/4-takt med karaktäristiska dansfigurer och har uppkommit ur polskan, som förmodligen liksom polonäsen härstammar från den gamla polska dansen. I mitten av 1700-talet dansades polskorna av allmogen i Sverige i flera varianter, och en bland dessa var hambopolskan, eller hambon. Denna variant uppkom "troligen" på 1840-talet i Hanebo socken" (Valborg Franchi).

Att dansen hambo endast *troligen* uppkom i Hanebo, kan man nog med skäl understryka. Och, säger Ernst Klein: "Alla försök att göra etymologier på Hanebo socken måste räknas som misslyckade". Dansen skiljer sig både i hastighet och vidd fullständigt från äldre former. Hambon är också liksom all annan polska enkelriktad. Klein säger också att "beläggen för "hamburgerpolska" äro flera och överensstämma med samtida belägg för hamburgervals och hamburgerpolkett".

Polskorna har varit mest utbredda i Härjedalen (över 90 %) i förhållande till samtliga andra danser (Klein) och närmast (80—90 %) kommer Hälsingland, Gästrikland, Dalarna, Jämtland och Medelpad, medan den förekom minst i södra Sverige. Det är därför *möjligt* att polskan blivit hambo i dessa trakter, men att den förlagts just till Hanebo beror nog mest på namnligheten. Hanebo kallas på bygdedialekt för Hannbo, och likheten mellan hambo och Hannbo, särskilt i talspråk, är ju rätt stor.

Ibland har Mårten skrivit utförligt om vad som hänt omkring honom, ibland har det gått många år utan anteckningar. Hade han inte haft klockarestriden med sockenmännen, skulle vi inte känt till hans liv. Men nu är det istället som om han

blir kött och blod inför våra ögon. Kunde vi se honom och hans samtida en julmorgon träda in i Särsta kyrka iförda vita vadmalkläder och svart kyrkrock, en sådan vacker syn det skulle vara, — och kvinnorna i sina granna bredrandiga kjolar och röda livstycken.

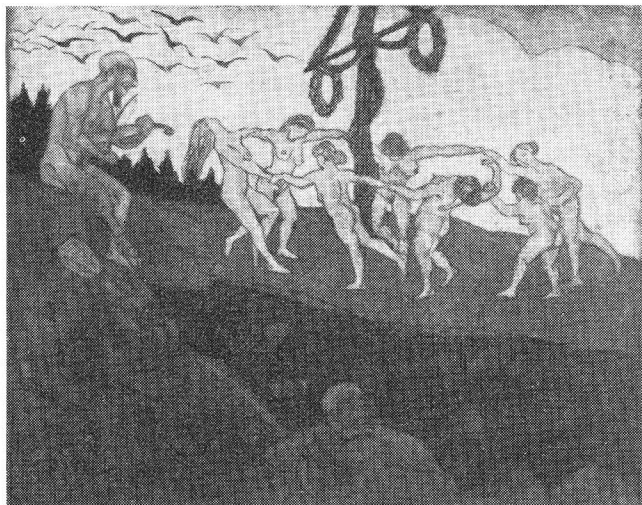
Det var en hård tid Mårten Erssons. Krig och örlig både här hemma och ute i världen. Dock, bonden och hans hus levde traditionsbundet, som fäderna. Kring kyrkan kretsade intresset. Segersta kyrka var skröplig både utan och innan, men kärt var det gamla templet. — I en socken, som förlorat nästan hälften av sina byar, byggde Mårten Ersson och hans samtida en ny och vacker kyrka.

De levde i en orolig värld, franska revolutionen rasade och ur spillrorerna steg Napoleon. — Vi här hemma får uppleva ett kungamord, som skakar landet. Därpå avsättes dennes ende son som konung, och broderlandet Finland genom svenska mäns svek intogs av ryssarna. Under denna bedrövelsens tid byggde allmogen sin nya kyrka med svett, möda och försakelser.

Låt oss hålla samman som då, vara eniga och ärliga mot varandra, inte misströsta, utan hoppfullt arbeta för framtiden, samt önska vår hembygd och hela världen fred och enighet.

Edsängesviken i Segersta.

Hårgadansen.

Etsning av C. P:son, Delsbo.

Att dansen är gammal är nog ganska säkert. På en glasmålning från Gotland, daterad 1609, kallad "Polska", ser man ganska tydligt samma fattningar och steg som i hambo. Det är därför möjligt att det är någon föregångare till hambo-polskan, som konstnären här återgivit på ett mycket beskrivande sätt. Längst ner till höger ser man spelmannen, som trakterar sitt instrument.

I Västmanland dansade på 1830-talet en dans, som kallades för Hanboskan till en ålderdomlig melodi, som finns återgiven i Runa år 1865 av V. Engelke. Han återgiver också melodien till en gammal låt, som kallas för Hårgadansen.

Denna senare melodi har också sjungits i Hanebo, bl. a. av avlidne hemmansägaren Olof Svedlund i Lilltjärna, född 1861, död 1944. Han hade ett ovanligt gott minne för allt gammalt, och han sade det inte var den riktiga Horgalåten, som nu spelas. Denna gamla melodi återgives åtminstone på 1830-talet och 1860 återger V. Engelke den och berättar sägnen på följande sätt:

"I Hårgabyn, som är vackert belägen på en höjd nedanför berget, hölls ett syndigt lefverne med dans och lekar äfven på helgdagsaftnar. Det var för mycket, mycket länge sedan en sådan dans stod i byn just en helgdagskväll. Det ringde till helgemål i Hanebo, men denna gång för döfva öron. Spelets toner ljöde öfver klockans, och dansen gick med frisk fart. Slutligen tröttnade spelmannen; men icke de dansande.

— En spelman vonne dä vore den lede sjelf! ropade de yre ynglingarne och se, i dansstugan: en man, och nu ljödo för första gången Hårgadansens toner:

*Der dansar den blå,
Der dansar den grå;
på Hårgaberge ska dansen stå!*

sjöng spelmannen, som var ingen annan än frestaren sjelf. Hans omqväde var:

*Ja tror å ja tror å ja tror
att ni tröttner!*

hvertill de dansande svarade:

*Vi tro å vi tro å vi tro
att vi orska!"*

Här har vi en fullständig ålderdomlig melodi till texten, vilka båda glömts, men finns bevarade. Denna låt är också i 3/4-takt.

Den tidigare nämnda dansen, Hanboskan från N. Västmanland, är också i 3/4-takt, men denna omtalas ej i samband med Hårgadansen.

En sägen, som har mycket stor likhet med hårgasägnen, berättas i en tysk bok, "Själinna tröst", översatt till svenskan i förra hälften av 1400-talet. Boken är troligen från tiden före år 1070, och kanske det är de svenska prästerna, som upptagit sägnen i sina predikningar som ett avskräckande exempel och att någon gammal "hednisk" sägnen redan tidigare funnits förknippad med hårgadansen, som liknade denna. Kanske att just där på berget funnits en gammal offerplats, därför talar namnet Hårga, vilket härleder sig från ordet *Harg*, som betyder offerplats. Ty det har också antagits att det på Hårgaberget — eller Hårgås som det gamla, och riktiga, namnet är — i forna tider funnits ett harg (urgammal utformning för helig plats i Norden). "Till grund för denna sägen kan ha legat, att man

"Polska". Efter glasmålning på Gotland, daterat 1609.

i hednisk tid förrättat sin gudsdyrkan på berget och att däri ingått en rituell dans, 'hårgadansen'". (Svenska folket genom tiderna. Malmö 1938, red. prof. E. Wrangel). Namnet hårgadansen, som en känd låt kallas, har kanske endast överförs till dansen hambo med anledning av tidigare nämnda antaganden.

Det kan vara bara en tillfällighet att just dansen hambo så intimt förknippats med hårgalåten.

Livligt

Där dan-sar den blå, Där dan-sar den
grå; På Hår-ga-ber-ge ska dan-sen stå!
Ja tror ä ja tror ä ja tror att ni tröttner!
(Spel) Vi tro ä
vi tro ä vi tro att vi ors-ka!

Så sent som år 1950 skriver amanuensen Olof Andersson vid Musikhistoriska Museet, att polskan är mycket vanlig i Dalarna. "Svenska Låtar har åtminstone ett 10-tal varianter därifrån — men i Hälsingland däremot, där man på grund av Horgalegenden kunnat förmoda att den fått stor spridning, finner man endast mycket få varianter" (Brev 24.4.50).

Detta uttalande synes stärka tanken på att varken Hårgasågnen eller dansen hambo har sitt ursprung i Hanebo. Det är kanske bara namnligheten och ringen i berghällen — som är en geologisk företeelse — som gör att det förlagts hit. . .

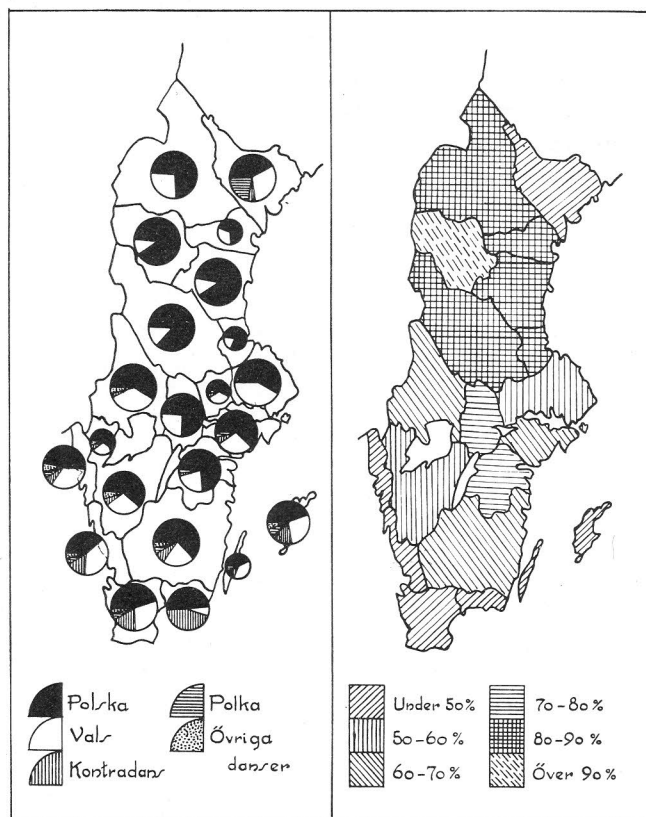
Jämför man de årtal, som nämnts i det föregående av olika författare, finner man genast, att de inte alls överensstämmer. Uppslagsböckerna anger att hambon uppkom på 1840-talet, medan Engelske på 1860-talet anger att hårgadansen (Hambo?) dansats för "mycket, mycket länge sedan". . .

Mot 1840-talet som ursprung står också år 1783, då komministern i Bollnäs, Johan Gabriel Lindström gjorde den äldsta kända uppteckningen. Dansen *hambo* kan således *icke* i så fall ha dansats av ungdomarna i Hårga. Lindström säger också, att en afton kom en man in i dansstugan och steg "främst i *Långdansen*". I en uppteckning år 1850 av J. G. Carlén kallas dansen

för "*slinkern*", vilket väl var detsamma som en långdans. Carlén säger, att nu började "slängdansen, och som en virvelvind bar det åstad igenom alla rum ur gård och i gård, genom fönster och dörrar". En sådan dans kan inte ha varit hambo.

I Fredrik Winblad von Walters variant av sågnen (Hälsingeminnen, 1912) berättas det om att det var en viking som hette Horga, som bodde i en grotta på Hårgaberget, och att det var hans kämpar, som högg ned ungdomen och ställde skallarna i ring på berghällen. Denna variant har ej återfunnits hos någon annan författare. Den verkar dock på något sätt "antaglig" om också mera "gjord". Här var det en av Horgas kämpar, som spelade hårgalåten för byungdomen. Vilken låt som spelades angives inte.

Men en sägen är en sägen och *kanske* att hårgasågnen som den berättats kan leda oss till en hypotes, som är lika intressant: ett hedniskt offerställe på Hårgaåsen! Det var kanske just detta förhållande som gjorde, att sågnen och med vad därtill hör förlades just till denna by och detta berg.

Till vänster: Polskans utbredning i förhållande till andra folkdanser. Till höger: Polskornas frekvens i förhållande till samtliga andra danser på 1800-talets f. hälft.

Efter E. Klein.

EN TJURFÄKTNING

av Sigfrid Björkström

BONDEN LARS PERSSON i Lilläng kom vandrande vägen fram med en sex år gammal tjur, som han ledde i ett rep, fästat i en grimma om tjurens huvud. Han var på väg till Gävle där han skulle sälja djuret. I början hade tjuren bråkat i avsikt att göra sig kvitt karlen, för att få göra en utflykt på egen hand, men Lars Persson hade lärt honom att det var bäst att lyda under den första fjärdingsvägen av deras vandring.

Då han kom till Kilafors med tjuren var han törstig efter allt bråk han haft, innan han fick besten att gå ordentligt i repet. Därför band han tjuren och lämnade honom vid ett staket, medan han såg sig om efter något att dricka.

Det hände under den gamla goda tiden, medan smedjan vid Kilafors var full av okynniga smeder, och så fort dessa upptäckte att tjuren stod där ensam vid staketet mitt i bruket, kunde de givetvis inte lämna ett sådant ypperligt tillfälle att ställa till rabalder obeaktat. Nu skulle käringarna få lära sig hålla sig inne, menade de, och så skickades en deputation på fyra man upp från smedjan som släppte tjuren lös.

Hade de trott att det skulle bli ett sådant väsen som det blev, är det knappast troligt att de vågat sig på historien. Tjuren sparkade upp jord från gatan en stund, medan han fnös och vrålade. Så fick han se en käring och då bar han av som ett skott. Käringen skrek och sprang som för livet och hann i sista sekunden komma undan in i en förstuga. Tjuren fortsatte att raka gatan uppför, medan han vräkte omkull grindstolpar och slet omkull staket. — Det var en rackare att leva om, sade smederna, som stodo och tittade för att få roligt. Vem kunde tänka sig att man ställt en folkilsken tjur ensam vid ett staket mitt i bruket. . .

Tjuren fortsatte att raka gata upp och gata ner, medan alla ungar och käringar försvunno in i bostäderna som dimfigurer. Vid herrgården gick han rakt igenom staketet så att spjälorna yrde om honom, och då smederna tittade efter hade han rivit upp de vackra blomrabatterna och kört upp en av pigorna på brandstegen.

Det var då, som ägaren Lars Persson i Lilläng, kom tillbaka efter att ha släckt sin törst. Då han såg, att tjuren inte stod på sin plats, började han se efter på gatorna, och där syntes det allt för väl att inte allt var som det borde vara. Men så fick han höra herrgårdspigans rop uppe ifrån stegen, och då förstod han att det var åt det hållet han borde gå för att finna tjuren.

Då han kom fram till herrgården stod tjuren och rev upp jord med klövarna mitt i en blomsterrabatt så att salvia och åbrodd och trädgårdens fägring yrde lång väg. Lars Persson ropade på honom och fick ett ilsket vrålände till svar. Och så satte tjuren kurs rakt på mannen i full ilska. Folk som såg det trodde att det var Lars Perssons sista stund, ty denne gjorde inte en min av att gå ur vägen, utan han gick rakt emot besten.

Då de möttes, kom tjuren med sänkta horn för att krossa den andre. Men Lars Persson fattade tag om hornen och det blev tvärstopp med tjurens framfart. Med sina händer tvingade Lars Persson honom på knä, och så stodo de en lång stund, medan mannen bröt i hornen. Så vacklade tjuren åt sidan än ytterligare, gjorde en krampaktig rörelse för att komma upp men misslyckades på grund av att hornen sutto som i ett skruvstäd. Och så föll han tungt åt sidan medan Lars Persson pressade hans huvud mot marken.

Innan bonden släppte sitt tag, fäste han trossen vid grimman och sedan vandrade han sin väg, medan den bråkiga besten följde snällt som en hund i grimman.

Vid smedjan i Kilafors hade arbetet avstannat, medan Lars Persson tog reda på tjuren. "Det finns karlar här uppe i byarna," menade smederna, och de voro mycket imponerade.

Om Lars Persson levat nu skulle han blivit en mycket stor man i Spanien. Men han levde under en tid då det fanns gott om karlar av hans mått, och därför så blev han aldrig mer än bonde i Hälsingland.

(Gefle Dagblad 1927)

NATURVÅRD

VI HANEBOBOR lever i en vacker bygd, som vi älskar och vördar. Men vi tänker inte ofta på att den också behöver vårdas, och att det finns lagar och bestämmelser, som säger hur vi inte får göra. I *naturskyddslagen* stadgas det dock en hel del, och det hör till hembygds-kunskapen och hembygdsarbetet att veta vad lagen säger. Vi skall därför anförä något av det viktigaste vad denna lag stadgar:

Naturen utgör en nationell tillgång, som skall skyddas och vårdas, säges redan i de inledande bestämmelserna. Och det säges vidare, att "envar bör i sitt umgänge med naturen visa varsamhet, så att onödigt skada ej uppkommer." (§ 1).

Naturminnen.

Område eller till fastighet hörande naturföremål, som på grund av sin betydelse för kännedom om landets natur, sin skönhet, egenart eller eljest märkliga beskaftenhet finnas böra särskilt skyddas, må fridlysas såsom naturminne.

Erfordras förberedande undersökning på marken innan fridlysning beslutas eller beslutad fridlysning upphäves eller jämkas, må sådan verkställas genom länsstyrelsens försorg. Därvid skall tillses, att skada å egendom såvitt möjligt undvikas.

Beröres naturminne av arbetsföretag och erfordras med anledning därav särskild undersökning av naturminnet eller särskild åtgärd för att bevara det, skall kostnaden därför åvila företaget, såvitt det ej på grund av särskilda förhållanden finnes obilligt.

Undersökning eller åtgärd skall vidtagas så skyndsamt som möjligt.

Finnes växtart med hänsyn till fara för utrotning böra skyddas på annat sätt än genom att ett eller flera områden fridlysas såsom naturminne, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav borttaga eller skada växt av den arten där den växer vilt.

Föreligger beträffande djurart samma förhållande, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav döda, skada eller fånga vilt levande djur av den arten, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, så ock att borttaga eller skada sådant djurs ägg, rom eller bo.

Särskilda bestämmelser till skydd för landskapsbilden.

Kan arbetsföretag, som avser annat än bebyggelse, komma att väsentligt ändra landskapsbilden, bör innan företaget utföres samråd ske med länsarkitekten eller den han anvisar.

Finnes anledning antaga, att täkt av sten, grus, sand, jord eller därmed jämförliga nyttigheter inom visst område skulle komma att väsentligt ändra landskapsbilden, äger länsstyrelsen förordna, att sådant arbetsföretag icke må utföras inom området utan länsstyrelsens tillstånd. Ej må förordnandet inkräkta på rätt, som meddelas genom inmutning enligt gruvlagen eller genom beslut av Konungen.

Vill någon utomhus varaktigt anbringa tavla, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning för reklam, propaganda eller liknande ändamål, bör han, om anordningen på grund av sin storlek eller av annan orsak kan komma att störa landskapsbilden, samråda med länsarkitekten innan anordningen anbringas.

Finnes anordning vara uppenbart vanprydande i landskapsbilden, må länsstyrelsen vid vite förelägga anordningens ägare eller om denne ej är känd, ägaren av den mark, där anordningen är uppsatt, att avlägsna anordningen eller vidtaga de särskilda åtgärder därmed som länsstyrelsen finner erforderliga.

Nedskräpning i naturen.

Envar skall tillse att han ej skräpar ned i naturen med glas, papper, avfall eller annat, så att därav kan uppkomma otrevnad eller skada för annan.

Har på viss plats i naturen skräpats ned eller eljest osnyggats och har därav för närboende eller andra uppkommit obehag av betydenhet eller uppenbar fara för skada till person eller egendom, äger länsstyrelsen, i den mån det kan ske utan oskäligt betungande, vid vite ålägga den som vållat eller eljest är ansvarig för nedskräpningen eller osnyggandet att iordningsställa platsen samt vidtaga erforderliga förebyggande åtgärder för framtiden.

Den som bryter mot förbud eller föreskrift som meddelats med stöd av denna lag straffas med dagsböter.

Har någon åsidosatt stadgandet och har förseelsen varit ägnad att för annan medföra obehag av någon betydenhet eller uppenbar fara för skada till person eller egendom, straffas med böter, högst trehundra kronor.

Hanebo Jul

Argång 14

Redaktör Victor Johnson
Sibo, Kilafors

Omslag. Vinterafton.
Oljemålning av Olle Ericson.

Pris Kr. 3:—